

Тема 4. Особистість та політика

*"В стране есть две напасти:
когда внизу власть тьмы –
тогда сверху тьма власти"
(В. Гиляровский)*

ПИТАННЯ

- 1. Суб'єкти та об'єкти політики.
- 2. Ставлення до політичної особистості: історичний аспект.
- 3. Виборчі системи.

1. Суб'єкти та об'єкти політики

- **Суб'єкт політики (S)** – це носій предметно-практичної та пізнавальної діяльності, джерело активності, спрямованої на досягнення певних цілей, реалізацію інтересів, задоволення потреб.
- **Об'єкт політики (O)** протистоїть суб'єкту, це особа, спільнота або інституція, на які впливає суб'єкт.

Діалектика **S** та **O** така, що вони не існують один без одного і тільки у взаємодії проявляють себе тим чи іншим способом.

	S та O політики	Характеристика
соціалъный	<i>особистість</i>	первинний S та O , оскільки політика починається з інтересів людини, на їх реалізацію вона і спрямована
	<i>політичні лідери (еліта)</i>	персоніфіковані S та O , які суттєво впливають на політичний процес
	<i>соціалъні спільноти</i>	основний S та O політики, оскільки починаючи з цього рівня можливе реальне врахування інтересів
інституціональний	<i>суспільні рухи, організації, політичні партії</i>	структурований, чітко оформлений S та O
	<i>держава</i>	офіційно визнаний S політики, який ухвалює політичні рішення і забезпечує їх виконання

2. Ставлення до політичної особистості: історичний аспект

Місце людини у політичному житті – предмет гарячих дискусій.

- **Брахманізм:** ідея сильної, централізованої царської влади, яка стоїть над людиною. Від людини нічого не залежить: сансара вічна, якщо людина поводить себе невідповідно до призначеного її варні, то її положення погіршиться.
- **Легісти:** людина недосконала, її треба постійно виправляти за допомогою розвиненої системи покарань.
- **Конфуцій:** людина – виконавець волі "сина неба" та шляхетних мужів; головне – моральне начало: "якщо висувати розумних та справедливих – народ підкорятиметься".

- **Протагор:** "людина – міра всіх речей".

- **Платон:** людина – маріонетка, повністю підкорена інтересам полісу.
- **Аристотель:** "Людина за своєю природою є істота політична; а той, хто завдяки своїй природі, а не внаслідок випадкових обставин, живе поза державою – є істота недорозвинута у моральному відношенні або надлюдина".
- **Середньовіччя (Аврелій Августин, Тома Аквінський)** – проголошення неухильного дотримання релігійних догматів, покірливість "рабів Божих"; цінне у людині – не її розум та знання, а абсолютне підкорення церкві і державі.

Н. Макіавеллі:

"Людина, а не бог – центр Всесвіту".

Лібералізм

- став *антропоцентричною* ідеологією;
- проголосив самоцінність особистості з її розумом і унікальними здібностями;
- відокремив людину від держави та суспільства та особистості одну від іншої.
- "Якщо добре кожному – то добре всім".

Принципи лібералізму покладено в основу
"Всезагальної декларації прав людини" (1948
р.), де закріплені права:

- "Rights" – невід'ємні права кожного на життя та свободу
- "Entitles" – права, які держава може надати, а може й ні – право на труд, на відпочинок, на охорону здоров'я, на пенсійне забезпечення, безплатну освіту тощо.

Питання на семінарське заняття:

- **абсентизм (абсентеїзм);**
- **політична соціалізація.**

3. Виборчі системи.

- **Вибори** – найважливіший компонент сучасної політики, атрибут демократії і її необхідна умова. Крім загальнонаціонального рівня, вибори застосовуються у партіях, профспілках, добровільних асоціаціях, кооперативах, акціонерних суспільствах.

Це - політичний інститут, який дозволяє індивідам і соціальним групам сформулювати свої вимоги, відповідні їх реальним або уявним інтересам, а також забезпечити підтримку тим діям політичних лідерів, які відповідають цим інтересам;

- один з основних механізмів вирішення політичних конфліктів, оскільки вибори – це мирна конкуренція інтересів різних груп суспільства
- спосіб формування органів влади і управління відповідно до політичної волі громадян, висловленої за певними правилами (відповідно до виборчої системи);
- засіб легітимації політичного режиму;
- засіб політичної соціалізації, оскільки загальний виборче право, використання засобів масової інформації для пропаганди передвиборних програм політичних партій і платформ кандидатів сприяють політичній освіті виборців і дають можливість індивідам активно втручатися в політичний процес.

Для більшості громадян саме вибори є єдиною формою їх реальної участі в політиці. Вони дозволяють

- здійснювати найбільший вплив на владу;
- зберігати або змінювати парламенти і уряди,
- забезпечувати їх відповідальність перед народом, змінювати політичний курс тощо.

- **Вибори** – достатньо часте явище в політичному і суспільному житті.

- Так, в США один раз у чотири роки проводяться федеральні, загальнонаціональні президентські вибори, кожні два роки – вибори в нижню палату Конгресу. В ці ж терміни – раз у два роки, але не на два, а на шість років, обирається одна третина членів верхньої палати конгресу – Сенату. На рівні штатів регулярно обираються губернатори, законодавчі збори, генеральні прокурори і інші посадовці. На місцевому рівні обираються мери, радники, судді, шерифи, наглядачі шкіл і т.д. Загальну картину доповнюють вибори в партіях, профспілках і численних добровільних асоціаціях. Різноманіття електоральних форм відкривають перед громадянами достатньо широкі можливості для прояву політичної активності і впливу на державні і суспільні справи.

- Головним регулятором виборів є виборча система.

- **Виборча система** – це впорядкована сукупність норм, правил і прийомів, що визначають шляхи, форми і методи утворення представницьких і інших виборних органів державної влади.
- Більшість країн сучасного світу проголосила в своїх конституціях або спеціальних виборчих законах право громадян на загальні і рівні вибори при таємному голосуванні. Загальність виборів передбачає право (або обов'язок) всіх дієздатних громадян, що досягли встановленого законом віку, брати участь у виборах. Під цим правом тут розуміється як активне виборче право, так і пасивне.

- **Прямі вибори** передбачають, що виборці безпосередньо голосують за кандидатів на посаду;
- **непрямі (багатоступеневі)** вибори – це голосування за осіб, яким відводиться роль вибірників. Така система практикується при виборах президента США. Президент може бути вибраний також парламентом (Ізраїль, Греція, Ліван) або змішаною колегією вибірників, в яку входять як депутати парламенту, так і депутати виборних органів областей або суб'єктів федерацій (Індія, Італія, ФРН).

- Специфічною формою виборчої активності громадян є **референдум** (від лат. referendum – те, що має бути повідомленим), званий іноді **плебісцитом** (від лат. plebs – простий народ і scitum – рішення, ухвала).
- **Референдум** – це всенародне голосування, об'єктом якого є важливе державне питання, з якого необхідно з'ясувати думку всього населення країни.

- **Виборча кампанія** – це дії безпосередніх учасників виборів, що змагаються на виборах сторін (партій, різних суспільних організацій, самих кандидатів).
- Виборча (передвиборна) кампанія офіційно починається з дня проголошення акту про призначення виборів (звичайно це прерогатива держави) і триває до дати виборів. Фактично ж вона робить свої перші кроки задовго до офіційного старту, як тільки стає відомий про намір провести вибори.

Основні елементи виборчої кампанії:

- аналіз політичної кон'юнктури і «виборчого ринку», визначення слабих і сильних місць кандидата і його суперників, вироблення стратегії кампанії;
- складання графіка кампанії;
- підготовка програми (передвиборної платформи);
- створення структури управління кампанією (формування команди кандидата);
- формування бюджету кампанії;
- розробка тактики кампанії, підготовка пропагандистського забезпечення кампанії, визначення методів роботи з виборцями і ЗМІ.
- Виборча кампанія завершується підрахунком голосів, визначенням і оголошенням підсумків виборів.

- Існують дві основні виборчі системи – **мажоритарна і пропорційна**. Вони оцінюються за такими критеріями:
- репрезентативність, тобто здатність відобразити в парламенті існуючий спектр політичних сил;
- простота механізму виборів.

- **Мажоритарна виборча система** (від фр. *majorite* – більшість) – передбачає, що перемагає той кандидат, котрий набрав встановлену законом більшість голосів виборців, які взяли участь у голосуванні.

- При застосуванні мажоритарної виборчої системи абсолютної більшості обраним вважається той кандидат, який отримав по округу більше половини всіх голосів (50% + один голос і більш), а при застосуванні мажоритарної системи відносної більшості – той, хто випередив за кількістю голосів усіх своїх суперників. Загалом мажоритарна виборча система застосовується у 76 країнах світу.

- **Пропорційна виборча система** – передбачає розподіл мандатів пропорційно числу поданих голосів.

- В більшості країн до розподілу мандатів допускаються тільки ті політичні партії, списки яких отримали зверху певного встановленого відсотка голосів виборців, як правило, понад 5% (так званий загороджувальний бар'єр, покликаний перешкодити надмірній кількості політичних партій в парламенті).
- Обидві виборчі системи мають свої недоліки та переваги.
- ! **Завдання:** проаналізувати позитивні та негативні риси виборчих систем.

- В ході удосконалення виборчого процесу у другій половині ХХ ст. почалося формування **змішаної виборчої системи**, тобто системи, які повинні ввібрати в себе позитивні характеристики мажоритарної і пропорційної систем.
- В рамках змішаної системи певна частина мандатів розподіляється за мажоритарним принципом. Інша частина розподіляється пропорційно. Досвід вдосконалення виборчих систем свідчить про те, що дана система найбільш демократична і ефективна в досягненні політичної стабільності.

- Класичним прикладом застосування змішаної виборчої системи є ФРН, у якій 50 відсотків депутатів Бундестагу обираються за земельними партійними списками, а інші 50 відсотків – на основі мажоритарної системи відносної більшості. Німецький досвід запозичили більшість посткомуністичних країн, зокрема Україна, Росія, Литва та ін.

! Завдання. Проаналізувати переваги та недоліки змішаної виборчої системи.